

Dr hab. Marta Wójcicka, prof. UMCS
Instytut Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Beaty Kacperskiej
Formy dialogowe w polskich wideoblogach sportowych w świetle lingwistyki mediów
napisanej pod kierunkiem dr hab. Ewy Szkudlarek-Śmiechowicz, prof. UŁ
(Łódź 2023, ss. 340)

Lingwistyka mediów to prężnie rozwijająca się interdyscyplinarna subdyscyplina naukowa, oferująca badaczkom i badaczom narzędzia i metody do opisu współczesnych zjawisk medialnych, takich jak np.: design tekstu, transmedialne dyskursy internetu, kategorie multimodalności, interikoniczności i in. Wykracza ona poza granice lingwistyki skoncentrowanej na języku jako dominującym kodzie komunikacji, przenosząc dotychczasowe metody na badanie multimodalnych tekstów medialnych. W założenia tej subdyscypliny wpisuje się praca Pani mgr Beaty Kacperskiej, która szczegółowej i wnikliwej analizie poddała wideoblogi sportowe, przede wszystkim ich aspekty genologiczny (wideoblog jako gatunek) oraz komunikacyjny (dialogowość).

Metodologia. Badaczka opanowała metodologię prac naukowych, formułując pytania i hipotezy badawcze. Cel badawczy jest sformułowany w sposób jasny: w jaki sposób formy dialogowe są wykorzystywane w polskich wideoblogach sportowych? Jest on doprecyzowany przez pytania szczegółowe dotyczące: cech wideobloga jako formy wypowiedzi medialnej, struktury dialogu w wideoblogach sportowych oraz relacji nadawczo-odbiorczych w tychże formach. Autorka stawia trzy hipotezy badawcze: 1) internetowe komunikaty bazują na dialogowości, 2) wideoblog to autochtoniczny dla internetu gatunek w formie kolekcji; 3) uczestnicy form dialogowych w wideoblogach sportowych kierują się podstawowymi wartościami dialogu. Badaczka korzysta z ugruntowanych w językoznawstwie metod badawczych: genologii, tekstologii oraz pragmatyki językowej.

Przekonujące i bardzo przemyślane są kryteria doboru materiału badawczego, a są to: miejsce upubliczniania wideoblogów, tematyka, kategoria nadawcy oraz popularność. Na tej podstawie Autorka wybrała 120 odcinków z 6 wideoblogów sportowych, a materiał ten obejmuje ponad 61 godzin nagrań. Jest to zatem materiał obszerny, który uznać można za reprezentatywny i stanowiący solidną podstawę do późniejszych analiz. Wszystkie analizowane wideoblogi Autorka poddała oglądowi pod kątem: liczby subskrypcji, tematyki,

formy realizacji i wypowiedzi, instytucjonalności oraz komercjalizacji, a porównawcze zestawienie prezentuje w tabeli 1. Porównanie dotyczy także długości i formy realizacji odcinków (tabela 2). Obie tabele pokazują doskonały warsztat naukowy Badaczki, Jej starania o to, by analizie poddać materiał zróżnicowany, świadomie i krytycznie wybrany.

Struktura pracy. Pracę otwiera rozdział dotyczący relacji: media a sport, który stanowi stan badań nad medialnym dyskursem sportowym oraz językiem sportu. Rozprawa składa się z 8 rozdziałów, z czego trzy mają charakter teoretyczny, cztery – autorski i analityczny, a wprowadzający rozdział ukazuje założenia metodologiczne rozprawy (przedmiot i cel badań, etapy pracy, metody, stan badań, charakterystyka materiału badawczego).

Rozdziały teoretyczne Autorka poświęciła problematyce dialogu w komunikacji, specyfice mediów społecznościowych oraz badaniom nad wideoblogami w literaturoznawstwie, medioznawstwie i językoznawstwie. Podczas przygotowywania rozprawy do druku (do czego serdecznie Autorkę zachęcam) proponuję rozważenie zmiany kolejności rozdziałów III i II. Dialogowość jest immanentną cechą mediów społecznościowych, a zatem logiczne wydaje się przejście od ogółu (media społecznościowe) do szczegółu (dominującej cechy tychże mediów).

W rozdziale II Autorka zawarła analizę leksykograficzną (dialog w źródłach leksykograficznych), którą połączyła z refleksją filozoficzną – radziłabym je rozdzielić. Tu także znajdują się rozdziały *Oblicza dialogu medialnego* (2.3) oraz *Dialog w mediach – gatunki i formy* (2.3.1). Synonimicznie użyto tu terminów „dialog medialny” i „dialog w mediach”. Skłania to do zadania pytania: czy dialog medialny jest tym samym co dialog w mediach? Może można pokusić się o ich dodefiniowanie i rozdzielenie? Dialog – w myśl ustaleń np. Bachtina (1979) – bardzo słusznie traktuje Autorka jako pojęcie nadrzędne wobec rozmowy, konwersacji czy dyskusji. Dialogowość nie ogranicza się w tym ujęciu tylko do formy komunikacji między nadawcą a odbiorcą, to swoiste ukierunkowanie na kogoś, zaadresowanie wypowiedzi do kogoś.

W rozdziale poświęconym typologii medialnych form dialogowych Autorka przedstawia autorską typologię, wyróżniając formy oficjalne oraz o znamionach potoczności (str. 65). Mając w pamięci szeroką antropologiczną definicję potoczności Jerzego Bartmińskiego (1993), sugerowałabym wyróżnienie na zasadzie opozycji form nieoficjalnych (obok oficjalnych) lub – kierując się odmianami potoczności wspomnianego badacza – formy staranne i swobodne. Podobnie wskazując typy rozmowy, Autorka wyróżnia rozmowę prywatną (potoczną) oraz oficjalną (str. 67), a ze względu na sposób przekazu informacji: werbalną i niewerbalną – może raczej: multimodalną?

W części poświęconej mediom społecznościowym (3.1) Autorka zwraca uwagę na rolę nadawcy i odbiorcy – to ze względu na temat rozprawy zagadnienie szczególnie ważne. Warto zwrócić uwagę na prezentowane przez Badaczkę krytyczne podejście do literatury przedmiotu. Referując dotychczasowe ustalenia dotyczące nowych mediów mgr Kacperska wielokrotnie wskazuje na potrzebę uzupełnienia, zaktualizowania teorii, która nie nadąża za dynamicznie zmieniającą się rzeczywistością wirtualną.

Rozdział 3.2.1 zatytułowany jest *YouTube w literaturze mediolingwistycznej*, a w zakończeniu tej części sama Autorka pisze: „jak udowadnia niniejszy podrozdział, serwis stanowi obiekt badań medioznawczych, lingwistycznych, politologicznych, marketingowych, reklamowych, public relations, kulturoznawczych, pedagogicznych, psychologicznych, teologicznych, etycznych, muzykologicznych” (str. 91), ale prac mediolingwistycznych, utrzymanych w duchu niemieckiej lingwistyki mediów (antologia z 2015) czy mediolingwistyki zaproponowanej przez Bogusława Skowronka (2013) w przeglądzie tym brakuje. Wydaje się, że YouTube jest dla mediolingwistów przestrzenią jeszcze nie poddaną eksploracji, a zapoczątkowuje to dopiero praca Beaty Kacperskiej. Tu zatem – także ze względu na nowatorstwo opracowania Autorki – postuluję zmianę tytułu podrozdziału. Rozdział III zamyka część poświęcona historii i charakterystyce serwisu oraz roli mediów społecznościowych w pracy dziennikarza sportowego, w którym Autorka przywołuje liczne badania ankietowe.

W rozdziale IV – ze względu na interdyscyplinarny charakter przedmiotu badań, jak i współczesnej nauki – proponowałabym rezygnację z podziału na trzy dyscyplinowe ujęcia blogów, a wydobycie cech, funkcji blogów internetowych.

Części analityczne otwiera rozdział V, który stanowi analizę genologiczną, Autorka ujmuje wideoblog sportowy jako gatunek w formie kolekcji, przywołując koncepcję Marii Wojtak, analizując strukturę wideobloga oraz odcinka. Opisując moduły, Autorka wymienia komponenty typowe oraz swobodne (str. 184 i 188) – proponuję zaczerpnąć z teorii analizy morfologicznej terminy: obligatoryjny i fakultatywny.

Kolejne trzy rozdziały poświęcono analizie tytułowej i kluczowej dla rozprawy dialogowości w odniesieniu do sytuacji komunikacyjnej (rozdział VI), jako formy partnerstwa (VII) oraz przejaw wspólnotowości (VIII). Tu także radziłabym zastanowić się nad zintegrowaniem tych trzech rozdziałów w jeden, z zachowaniem oczywiście wewnętrznego podziału. Rozdział (np. zatytułowany *Formy dialogowe w wideoblogach sportowych*) zyskałby na przejrzystości, a jego tytuł oraz tytuły podrozdziałów byłyby krótsze i bardziej komunikatywne.

Rozdział VI dotyczy analizy sytuacji komunikacyjnej wpływającej na użyte przez vlogerów formy dialogowe. Analizuje tu Autorka role prowadzących bloga, wymieniając: reprezentantów medium zinstytucjonalizowanego, informatorów, publicystów, pośredników, rozmówców, reporterów, propagatorów idei, pasjonatów, autorytety, kreatorów wizerunku, przedsiębiorców. To inspirujące ujęcie, które prowokuje do postawienia pytania: czy można role te połączyć z konkretnymi wideoblogami? oraz czy można wskazać typy form dialogowych i kodów (werbalnych i niewerbalnych) służące wypełnianiu konkretnych ról? Analogicznie postąpiła Badaczka, analizując role gości oraz widzów. W rozdziale tym Autorka przedstawia precyzyjne analizy monologu, dialogu oraz pozornego dialogu na poziomach: makro i mikrosytuacyjnym, wskazując układy nadawczo-odbiorcze (partnerska triada, terada, pentada). Pokazuje, że w wideoblogach realizowany jest trypoziomowy dialog: na poziomie mikro, włączający makro do mikrosytuacji oraz na poziomie makro. Jak już wspomniałam, analizy te są dokładne, precyzyjne, ujęte w formie przekonujących tabel i schematów.

Rozdział VII poświęcono kwestiom partnerstwa w dialogach na wideoblogu sportowym. Zastosowała tu Autorka maksymy konwersacyjne Grice oraz zasady grzeczności Leecha. Ostatni rozdział stanowi analizę przejawów wspólnotowości w dialogach. Wymienia tu Badaczka wspólnoty: zainteresowań, tematów i języka, a także miejsca i celu. Czy można zauważyć w analizowanych wideoblogach wspólnotę śmiechu (Żygulski 1985) lub wspólnotę doświadczenia (Dewey 1930)? W części 8.3 mgr Kacperska wskazuje na formy budowania bliskości z widzami, m. in. formy 2 os. lm. czasowników i zaimków (wy). W przykładzie na str. 271 pojawia się jednak asymetria ról nadawczo-odbiorczych (*ja wam wszystko wyjaśnię* – nadawca lokuje siebie wyżej niż odbiorcę, ma większą wiedzę niż jego słuchacze). Podobnie w formach powitania *witajcie, moi drodzy, witam, witam was bardzo serdecznie* (str. 272) oraz w stosowaniu tryby rozkazującego (str. 275). Warto więc chyba, obok analizowanych przejawów grzeczności, wspólnotowości i partnerstwa, oglądowi poddać formy przeciwne. Ponadto druga część tytułu rozprawy (lingwistyka mediów) kusi, by postawić pytanie: jakie są niewerbalne przejawy dialogowości w wideoblogach? Oczywiście ze względu na ograniczony rozmiar rozprawy odpowiedź na to pytanie nie mogła znaleźć się w recenzowanej pracy, ale może jest to wyzwanie dla Autorki na przyszłość.

Dysertację mgr Beaty Kacperskiej czyta się z przyjemnością poznawczą. Stanowi ona niezwykle spójne, dopracowane studium dialogowości w wideoblogach sportowych. Autorka wykazała się godną podziwu skrupulatnością i precyzją analityczną oraz dużym odczytaniem w interdyscyplinarnej literaturze przedmiotu. Rozprawa napisana jest bardzo starannym stylem naukowym, opatrzona – powtórzę jeszcze raz – precyzyjnym materiałem ilustracyjnym (tabele,

wykresy). Analizy Doktorantki są wzorcowe, Badacza potrafi z nich wyciągnąć wnioski natury ogólniejszej, teoretycznej, proponując oryginalne rozwiązania i uściślenia.

Biorąc pod uwagę powyższe konkluzje, stwierdzam, że przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mgr Beaty Kacperskiej *Formy dialogowe w polskich wideoblogach sportowych w świetle lingwistyki mediów* **spełnia wymagania określone w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. dlatego wnoszę o dopuszczenie mgr Beaty Kacperskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.** Ze względu na wysokie walory badawcze recenzowanej rozprawy wnoszę ponadto o wyróżnienie Doktorantki stosowną nagrodą.

Marta Wojcicka